

Оцінка міграції населення зі Східного регіону України

стор. 7

КМІС
Review

02/2015 (8)

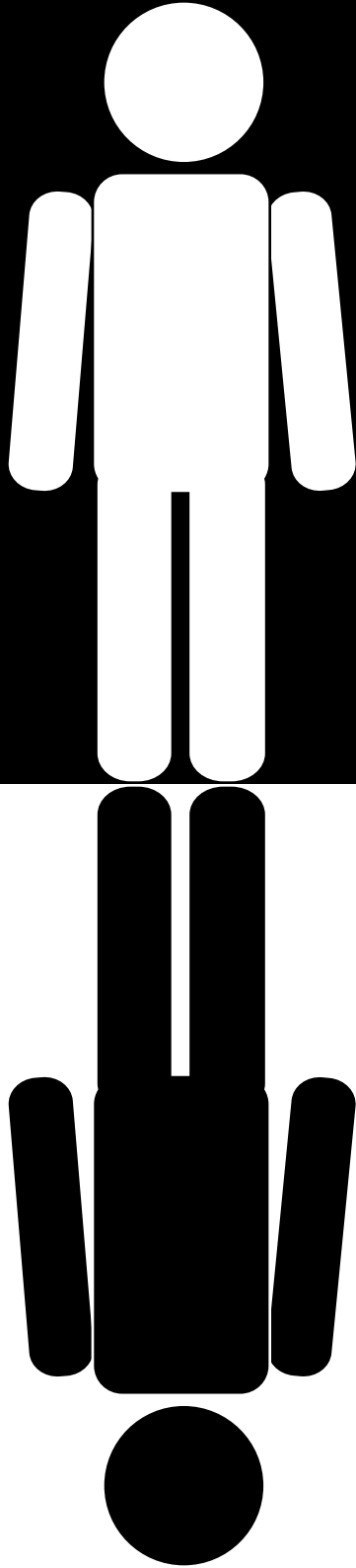
В номері:

*Соціальні технології та
ідеологічна складова
розпалювання війни на
Донбасі*

*Хто насамперед винен у
нинішньому кровопролитті
на Донбасі*

*ЗМІ та довіра до
українських та російських
ЗМІ*

*Популярність логічних ігор
в Україні*

ЗМІСТ

МОНОЛОГ АНАЛІТИКА

Соціальні технології та ідеологічна складова розпалювання війни на Донбасі	3
Оцінка міграції населення зі Східного регіону України	7

С.ПОРІ РОКУ

Соціально-політичні дослідження

Як змінилося ставлення населення України до Росії та населення Росії до України	10
Хто насамперед винен у нинішньому кровопролитті на Донбасі	18
Куди вступати Україні?	23
ЗМІ та довіра до українських та російських ЗМІ	29

Соціально-економічні дослідження

Благодійна допомога, яку надавали українці військовим та вимушеним переселенцям у травні-вересні 2014 року	35
Умови життя та потреби дітей, які живуть на окупованих територіях Донбасу	38

Маркетингові дослідження

Популярність логічних ігор в Україні	41
--------------------------------------	----

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ГУМОР

Современные российские анекдоты. Ну типа контент-анализ...	44
--	----

Максим Єнін
кандидат соціологічних наук, доцент, КМІС

СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІДЕОЛОГІЧНА СКЛАДОВА РОЗПАЛЮВАННЯ ВІЙНИ НА ДОНБАСІ

В українському суспільно-політичному дискурсі війну на Донбасі часто характеризують як гібридну. Даний тип війни ще не набув чіткого визначення в соціальній науці, але різні експерти сходяться на тому, що проти української державності використовуються соціальні технології, вивчення і попередження яких складає основу національної безпеки. На нашу думку, гібридну війну можна визначити як агресію однієї держави проти іншої за посередництвом неофіційних формувань, представлених військовими (часто партизанськими) і громадськими організаціями, місцевим населенням, зв'язок з якими формально заперечується. При цьому держава, що є суб'єктом цієї війни, не позиціонує себе як учасник військового протистояння, характеризуючи її як громадянську.

Не дивлячись на те, що події на Донбасі, які передували війні, виглядали як стихійні акції народу, це був скерований процес реалізації цілого комплексу соціальних технологій.

Метою даної публікації є осмислення цих технологій та можливих управлінських рішень щодо посилення національної безпеки. В контексті нових викликів, що постали перед Україною, це є однією з перших соціологічних спроб описання соціальних технологій розпалювання війни на Донбасі та прийняття управлінських рішень для зміцнення національної безпеки, тому автор не претендує на повноту

охоплення всіх складових розгляду даного питання.

Не можна сказати, що гібридна війна є унікальним явищем в Україні. Подібні технології конструювались і випробувались в різних варіаціях задовго до подій 2014 року (участь СРСР та США у війні в Кореї, В'єтнамі, революції в країнах Європи, Азії, Африки і Латинської Америки). З іншого боку, наша держава виявилась інтелектуально та організаційно не підготовленою до протидії цим специфічним підіривним соціальним технологіям. Внаслідок революційних подій проблема захисту національного суверенітету поглиблювалась значним послабленням державних інститутів, влада на деякий час втратила здатність приймати виважені управлінські рішення в південних та східних регіонах країни.

Головна мета агресорів полягала в антинаціональній соціальній мобілізації, дезорганізації суспільства, деморалізації нового керівництва країни, розпалюванні громадянської ворожнечі, підготовці плацдарму для військового вторгнення. На нашу думку, можна виділити наступні соціальні технології розпалювання війни на Донбасі.

Перше — це використання інформаційних технологій, мета яких полягала в маніпулюванні масовою свідомістю та розпалюванні громадянської ненависті. Для цього відбувається захоплення місцевих телестанцій організовани-

ми групами, блокуються опозиційні мас-медіа і доступ населення до об'єктивної інформації. Фактично, мешканці України стали свідками інформаційної війни, особливість якої полягала в тому, що ведеться вона не на вулицях міст, а в першу чергу у свідомості людей, в результаті чого формується п'ята колонна — населення відмовляється від своєї держави і підтримує агресора (у Криму використання військової сили в такому випадку взагалі стало зайвим). У такій інформаційній війні конструюються специфічні ідейні образи (в українському варіанті — це “бандерівець”, “фашист”, “зрадник”, “хунта” і т.д.), що мають витоки в “галицькій” і “донецькій” версіях історії, колективній пам'яті.

Друге — це спотворення демократичних процедур, що виражалось у проведенні референдумів через довільну інтерпретацію норм державного і міжнародного права, апеляції до трансцендентності “народної волі”. Так, референдуми в Криму і Донбасі легітимізувались через право народів (націй) на самовизначення (декларація ООН). При цьому розрахунок агресора в такому разі базується на тому, що питання проведення лінії розмежування між національно-визвольним рухом і сепаратизмом — політизоване і пов'язане з політичною кон'юнктурою, тому існує як певна суперечність між реалізацією права народу на самовизначення і принципом територіальної цілісності держави, що передбачає неможливість змінити територію держави без її згоди.

Ефективним способом формування суспільної думки в сторону відторгнення української влади та державності було проведення демократичних, масових, “народних” акцій, із залу-

ченням організованих груп провокаторів, бандитських формувань та громадян, що не мають стійкої національної ідентичності, з закликами до сепаратизму та несприйняття нової влади та української державності. В обласних центрах півдня та сходу України (Луганськ, Донецьк, Харків, Одеса) ці акції набули форми антифашистських мітингів.

Третє — використання тактики терористичних дій (захоплення адміністративних будівель, комерційних організацій, банків та ін.). В процесі демонстрацій відбувалась оперативна підміна завдань: перетворення мирного мітингу в кримінальний натовп, для чого з територій сусідньої держави додатково підвозились учасники, які разом з місцевими провокаторами (“титушками”) та проросійськи налаштованим населенням (в тому числі з партійних активістів) здійснювали силове захоплення державних будівель.

Четверте — це ведення бойових дій всередині населених пунктів, прикриваючись мирним населенням, з подальшим залученням мас-медіа для фальсифікації фактів і пропаганди ідеї свідомого геноциду української влади свого народу (поєднання технологій інформаційної війни безпосередньо з прямими військовими діями).

П'яте — це дипломатичні технології, що передбачають залякування адміністративних чиновників і бізнес-еліти, які є залежними від економіки РФ, створення альянсів з частиною попередньої української політичної та бізнес-еліти, відсунутої від влади в результаті політичних подій, для максимальної мобілізації матеріальних, фінансових та адміністративних ресурсів у війні. Також дієвою складовою цієї

технології був психологічний тиск через переміщення великої частини бойової техніки поруч із кордоном противника (силове залякування), переконання політичної еліти світової спільноти в існуванні певної картини реальності (наприклад, фашистської революції в Україні, розповсюдженні неонацизму).

Події 2014 року на Україні засвідчили необхідність створення відповідних науково-дослідних інститутів або відділів для глибокого вивчення проблем національної безпеки та підричних соціальних технологій, комплексної розробки інформаційних, освітніх, законодавчих, силових заходів їх протидії.

1 **Об'єднання інтелектуального потенціалу країни, створення відповідних науково-дослідних інститутів або відділів для глибокого вивчення проблем національної безпеки та підричних соціальних технологій, комплексної розробки інформаційних, освітніх, законодавчих, силових заходів їх протидії.** Важливим є не тільки кількісна наявність освічених людей з науковими ступенями, а й підняття їх соціального статусу, фінансування відповідних дослідницьких програм, з подальшим залученням їх результатів в соціальну практику, можливість повноцінної комунікації вченої спільноти з міжнародним співтовариством, формування довіри суспільства до них. В той же час в 2010 році В. Януковичем були ліквідовані Інститут проблем національної безпеки і Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Інститут соціології НАН України наразі не має відділів, що зорієнтовані на проблеми національної безпеки. Національний інститут

стратегічних досліджень — фактично єдина серйозна державна організація, що здійснює наукове супроводження здійснення Президентом України, Радою національної безпеки і оборони України повноважень у сфері національної безпеки України [1].

2 **Створення високопрофесійних Збройних Сил України, законодавчих процедур зміни офіцерського кадрового складу на основі принципів професіоналізму та моральної гідності, а не політичної кон'юнктури, включення до їх складу добровольчих батальйонів.** Відомо, що під час АТО суттєву допомогу українським військовим надавали волонтерські об'єднання. Тому важливо, щоб ЗСУ формували плідні зв'язки з громадськими організаціями, взаємодіючи у питаннях, що становлять основу національної безпеки. До військової теорії в рамках університетів та академій, що готують кадрових офіцерів, важливо долучати серйозне вивчення психології та воєнної соціології, оскільки розробки в цих галузях знання можуть бути додатковим інструментом ведення війни (яка в умовах гібридної війни не зводиться суто до вуличних військових дій) або налагодження плідних зв'язків з населенням.

3 **Серйозні управлінські рішення повинні бути прийняті в питаннях роботи спецслужб та міліції, які теж повинні бути виведені з-під політичного впливу.** Певні кроки в цьому напрямку вже робляться урядом. В текстах документів "Концепція першочергових заходів по реформуванню МВС" і "Проект стратегії розвитку органів внутрішніх справ України" передбачаються заходи з де-

політизації, демілітаризації, децентралізації, ліквідації дублюючих підрозділів МВС та об'єднання підрозділів зі спорідненими функціями, атестації в системі Міністерства, формування механізмів контролю за діяльністю правоохоронців з боку громадськості (зокрема, включення до складу кадрових та екзамнаційних комісій, що оцінюють кандидатів на посади керівників регіонального рівня, представників місцевої громади, неурядових організацій, органів місцевого самоврядування) [2], [3]. Важливою є орієнтація на суспільну думку, а не звіти і оцінки, як індикатору проведення реформування міліції. Для цього в тексті Стратегії передбачається проведення регулярних оцінок діяльності міліції та криміногенної ситуації за допомогою опитувань громадської думки (аналог Crime survey у Ве-

ликобританії), позаяк рівень довіри громадян до міліції максимально сягав лише 3–5%, а після подій Євромайдану цей показник, за даними Інституту соціології Національної академії наук України, упав до 0,8% опитаних, при цьому довіра самих працівників міліції до влади традиційно не перевищувала 3% [3]. Згідно з опитуванням, у 2014 році українці визнали найбільш корумпованою судову владу (66%), за нею слідують: правоохоронні органи (64%), державна служба (56%), сфера охорони здоров'я (54%), парламент (53%), політичні партії (45%), освітня система (43%), бізнес (36%), військова сфера (28%), ЗМІ (22%), релігійні інституції (21%), громадські організації (20%) [4]. Відчуженість, корупційність, низький рівень комунікативних навичок співробітників органів внутрішніх справ у контактах з

населенням призводять до сприйняття міліції як органу класового панування і бажання по можливості уникати контактів з ними, звідси велика кількість фактів дрібної злочинності не фіксується у відомчій статистиці.

За справедливим зауваженням харківського соціолога І. Руценка, результати реформування правоохоронної діяльності залежать від того, наскільки зміниться внутрішня мотивація співробітників органів внутрішніх справ — і це не тільки грошове стимулювання і соціальні гарантії, але й духовні установки особистості: професійне призначення, почуття гордості професіонала, патріотизм, і в цьому сенсі підбирати на основі цих критеріїв особистий склад правоохоронних органів ще залишається питанням майбутнього [5]. Саме внутрішня мотивація є вирішальною умовою формування професіоналізму. ■

Література

1. Національний інститут стратегічних досліджень. Ресурс електронного доступу. <http://www.niss.gov.ua/presentation.html>
2. Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ. Офіційний веб-сайт МВС України. Ресурс електронного доступу. <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221414>
3. Проект стратегії розвитку органів внутрішніх справ України. Офіційний веб-сайт МВС України. Ресурс електронного доступу. <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221365>
4. "Деякі аспекти реформування Міністерства внутрішніх справ України". Аналітична записка Ресурс електронного доступу. <http://www.niss.gov.ua/articles/1667/>
5. Очередное реформирование милиции: можно ли изменить систему? (Взгляд с Востока). Ресурс електронного доступу <http://www.ostrovok.lg.ua/statti/chernaya-voda/ocherednoe-reformirovanie-milicii-mozhno-li-izmenit-sistemu-vzglyad-s-vostoka>